

METODY MRAVNÍ VÝCHOVY

Literatura :

Cipro, M. *Průvodce dějinami výchovy*. Praha: Panorama, 1984

Jůva, Vl. *Základy pedagogiky*. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8

Šimoník, O.:*Úvod do školní didaktiky*. Brno : MSD, 2003. ISBN 80-86663-04-7

Malý encyklopedický slovník. Praha: ACADEMIA 1972

Rousseau, J. J. a jeho odkaz. (Úvod? J.Cach). Praha : SNP, 1967

Dewey, J. *Škola s společností*. Praha : J. Laichtner, 1904.

Mojžíšek, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha : SNP, 1986, s.7

Horká, H., Hrdličková, A. *Výchova pro 21.století*. Brno : Paido, 1998.
ISBN 80-85931-54-0

Kučerová, V. *Hodnotová orientace*

Z rozsáhlého pedagogického odkazu **Komenského**, který je dodnes předmětem pečlivého studia i hluboké úcty a obdivu, uveďme alespoň díla nejznámější a nejpoužívanější.

Obecný *výchovný cíl* viděl Komenský - v duchu svého náboženského přesvědčení - v přípravě k věčnému životu. Tato příprava má **tři stupně**:
poznat sebe a svět,
ovládnout sebe
a povznést se k Bohu.

Z toho pak vyplývají tři základní oblasti výchovy:
vzdělání ve vědách a uměních,
mravní výchova
a výchova náboženská.

Rozvoj pedagogického myšlení v 17. a 18. století

V průběhu 17. a 18. století prochází Evropa hlubokými proměnami. V několika revolučních vlnách se postupně mění hospodářství, sociální struktura i kultura západoevropských a středoevropských států na jejich složité cestě od pozdně feudalistických velmocí k novodobým státním celkům.

Symptomy nové orientace výchovy se rýsují již v díle anglického filozofa, pedagoga a liberálního politika

Johna *Locka*
(1632-1704).

Tento myslitel je stoupencem

individuální výchovy

soukromým vychovatelem, která se mohla realizovat především ve šlechtických a měšťanských rodinách.

Základní oblasti výchovy viděl ve

výchově tělesné, mravní a rozumové.

Některé podněty, se kterými se v jeho díle setkáváme, jsou dosud aktuální a v jeho přístupu k výchově se odráží typické tendence anglosaského pedagogického myšlení.

V mravní výchově

zdůrazňuje především výcvik sebeovládání od nejútlejšího věku.

Hlavní základ vši ušlechtilosti a zdatnosti je v tom, že člověk je schopen odpírat si vlastní žádosti, čelit svým náklonnostem a dělat jen to, co doporučuje rozum jako nejlepší, i když se chuť kloní k něčemu jinému " (1984, s. 95).

V mládí má být vychovatel nejnáročnější, postupně se má stávat přítelem dítěte.

Vychovávat máme především příkladem a působením prostředí, dítě nemáme nikdy strašit a i tělesné tresty máme omezit na minimum.

Mládež je třeba stále zaměstnávat.

Jean Jacques Rousseau (1712-1778),

myslitel, který svými požadavky rovnosti a svobody se stal jedním z přímých ideových předchůdců Velké francouzské revoluce (1789).

Emil čili o výchově.

Rousseau

požaduje výchovu přirozenou a svobodnou,
která by byla vždy v

souhlase s věkovými zvláštnostmi dítěte

a která by byla

**zbavena jakéhokoliv biflování, kruté kázně a
potlačování osobnosti.**

Svoboda výchovy

se má projevovat jak v jejím obsahu,
tak v jejích formách, metodách a organizaci.

Současně Rousseau požaduje, aby byla výchova
zbavena stavovských rysů a aby jejím

konečným cílem vždy byl člověk.

" V přirozeném společenském zřízení jsou si všichni lidé rovni, jejich společným povoláním jet poslání člověka, a každý, kdo je na toto povolání dobře připraven, nemůže špatně zastávat úkoly, které ho očekávají"

Láska k dítěti je jeden z nejsilnějších prvků jeho pedagogiky,

který trvale ovlivnil moderní evropské i světové pedagogické myšlení.

"Lidé, buďte lidští, je to vaší první povinností,"
buďte lidští ke všem stavům, ke každému věku, ke všemu, co není člověku cizí. Jaká moudrost může pro nás existovat mimo lidskost?

Milujte děti, přejte jim jejich hry, jejich zábavy a jejich roztomilý instinkt. Komu z vás nebylo někdy líto tohoto věku, kdy je

na rtech ustavičně úsměv a v srdci stále klid“

Empirické hledisko uplatňuje Rousseau také v **mravní výchově**. Tradiční poučování má být nahrazeno metodou **přirozených následků**:

Při **výchově dívek** zastává - na rozdíl od Komenského - konzervativní názory své doby.

Výchova dívky má být

určována jejím vztahem k muži

-má se mu líbit,

-má mu prospívat a má o něho pečovat.

-Má **myslet myšlenkami svého muže a mluvit jeho slovy.**

-K tomu dostačuje výchova tělesná a mravní.

Pedagogika 19. století

Velkým pokračovatelem Rousseauovým se stal na prahu 19. století švýcarský
pokrokový pedagog

Johann Heinrich Pertalozzi (1746-1827),

Se širokým ohlasem se setkala jeho

*teorie formálního vzdělání a
výchovného vyučování.*

Formálním vzděláním rozuměl tak zaměřenou vzdělávací činnost, při které nejde o množství osvojených vědomostí jako o rozvoj žákova myšlení. **Výchovným vyučováním** je takové vyučování, které sleduje jako nejvyšší cíl **formování mravního profilu** rozvíjeného jedince.

Ke konstituování pedagogiky jako vědy významně přispěl na prahu 19. století německý filozof, psycholog a pedagog

Johann Friedrich Herbart (1776-1841).

Svým analytickým rozpracováním výchovně-vzdělávacího procesu

silně ovlivnil výchovnou praxi i rozvoj pedagogické teorie ve druhé polovině devatenáctého století.

Herbartovo pojetí pedagogiky je založeno jednak na tzv. **praktické filozofii**, jednak **na psychologii**, která analyzuje výchovné metody.

. **Výchovné cíle rozlišuje**

na nezbytné (pevný charakter, rozvoj aktivity a mnohostranných zájmů)

a možné, které se již vztahují ke konkrétnímu povolání.

Celý proces výchovy člení Herbart do tří oblastí,

-vedení, vyučování a mravní výchova.

Podstatou vedení má být regulace současného chování vychovávaného jedince.

Vyučování, jehož hlavním úkolem má být rozvoj mnohostranných zájmů (naturalistických a historických), má probíhat ve čtyřech fázích, tzv. formálních stupních: **jasnost** (názorná expozice látky), **asociace** (navázání ní na dosavadní znalosti), **system** (vyvození závěrů) a **metoda** (použití v praxi).

Základním posláním mravní výchovy je podle vštípení etických ctností, (vnitřní svoboda, právo, spravedlnost ad.).

Anglosaská pedagogika 19. a počátku 20.

Jejími čelnými představiteli, jejichž dílo podstatně ovlivnilo celý další vývoj, byli
anglický filozof Spencer
a americký myslitel Dewey.

O překonání odtrženosti výchovy od životní reality usiloval
anglický filozof, sociolog a pedagog

Herbert Spencer (1820-1903) .

Ve svém spise *Výchova rozumová, mravní a tělesná* (1861)
charakterizuje **cíl výchovy jako přípravu k životu**. Kritizuje
osvojování nepotřebných vědomostí a klade si otázku, **které
poznatky jsou pro člověka nejpotřebnější**. Na základě
klasifikace základních životních funkcí dospívá **k pěti
oblastem vědomostí a dovedností**, které slouží
nejvýznamnějším lidským činnostem

DEFINICE VÝCHOVY STUDENTY

VÝCHOVA:

je veškerý proces probíhající od narození až po smrt, ať již po stránce
tělesné či duševní

Nadřazena pojmu učení (či rovna?), zahrnující v sobě vzdělávání,
seberealizace, reakce, hodnocení a sebehodnocení

Nelze chápat jako výchovu k něčemuna bázi abstraktního pojmu
Významem přirovnat ke slovu „evoluce“?

VÝCHOVA :

- myslím si, že se jedná o cílené působení na jedince tak, aby došlo k rozvoji všech jeho stránek - psychické, sociální, duševní, motorické.
- Výsledkem by měla být **vyzrálá osobnost**, po všech stránkách schopná předávat zkušenosti a sama být schopná výchovy.

VÝCHOVA :

- proces působení na dítě (žáka) v tom smyslu, co by měl a neměl dělat, jak by se měl nebo naopak neměl chovat, jak by měl jednat v určitých situacích

→ formování jeho postojů a chování

nejlepší metodou výchovy je podle mého názoru vlastní příklad - to, co děti vidí, např. v rodině, si samozřejmě osvojuje a odnáší do života

Pojem výchova:

Jůva VI : záměrné působení na
rozvoj osobnosti

Pařízek VI.:

záměrné, soustavné a organizované
působení na člověka

Průcha J.:

- záměrné a cílevědomé vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimuluje jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně , integrovanou a socializovanou osobností.

Pedagogický slovník:

proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji

Podle charakteru působení může výchova být :

A) INTENCIONÁLNÍ (přímá)

- bezprostřední pedagogovo působení na jedince

B) FUNKCIONÁLNÍ (nepřímá)

- osobnost je ovlivňována vhodně adaptovaným prostředím

Charakteristickým rysem výchovy je výchova

permanentní

univerzální

mnohostranně orientovaná

PERMANENTNÍ výchova:

- tj. celoživotní rozvíjení osobnosti, ve shodě s proměnami životního způsobu, aby jedinec byl schopen v nových podmínkách úspěšně jednat a plnit své základní

sociální role

- PV předpokládá organické propojení o b o u základních forem výchovy:

heteroedukaci
výchova druhým
jedincem

autoedukaci
sebevýchova

UNIVERZALNI výchova :

- **dotýká se každého prakticky v každé životní situaci**
- **přes pluralitu iniciátorů výchovy se integrační tendence jeví a zdůrazňují např.**
 - **při spolupráci školy s rodinou,**
 - **při návaznosti jednotlivých stupňů,**
- **při dělbě záměrů školy s kulturními institucemi**
 - **i v dalších výchovných situacích.**

MNOHOSTRANNÁ výchova (orientace): dominantním úkolem je :

připravit jedince pro základní sociální role

- **rozvítet ho jako občana**
- **tvůrce a rozmnožovatele společenských hodnot(materiálních i duchovních)**
- **připravit ho pro úspěšný výkon povolání**
- **rozvítet ho pro úlohu partnerskou rodičovskou** .

- utváření postojů ke skutečnosti, potřebám a zájmům

-

- Vychovávat ho jako tvůrce a ochránce životního prostředí

- příprava pro volnočasové aktivity

- -rozvíjet základní fyzické a psychické kvality

- - poskytování potřebných vědomostí

- - cvičení jeho dovedností a návyků

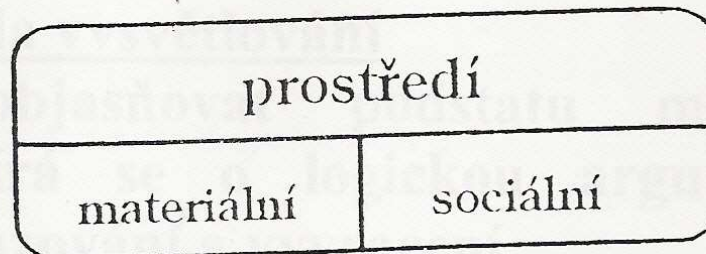
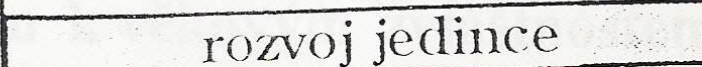
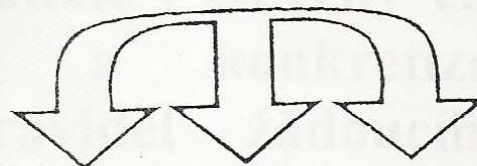
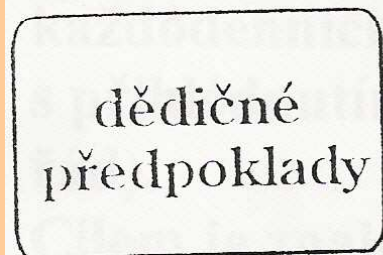
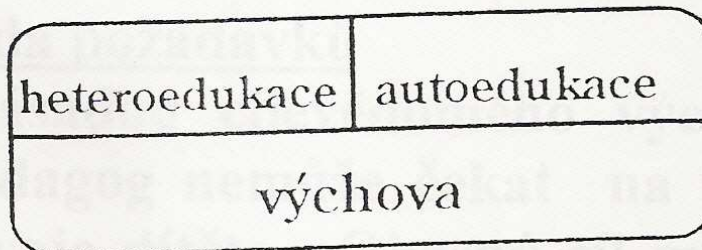
- - zkvalitňování postojů a schopností

Je to komplexní proces, který J.A.Komenský nazval paralelním rozvojem

"hlavy, rukou a srdcem" .

Jakékoliv opomenutí kognitivní, emotivní nebo volní stránky v tomto procesu, vede k závažným disproporcím, kdy se může dostat do rozporu to, co jedinec ví, co dovede a co chce.

Schéma činitelů rozvoje jedince:

TŘÍDĚNÍ METOD MRAVNÍ VÝCHOVY

METODY MRAVNÍHO UVĚDOMOVÁNÍ

1) Metoda požadavků

Souvisí se zásadou **cílevědomého výchovného působení**. Pedagog nemůže čekat na výsledek živelného vývoje dítěte. Obecný cíl morálního rozvoje plánuje a konkretizuje do každodenních pravidel žádoucího chování s přihlédnutím k věkovým zvláštnostem (školní řád).

Cílem je znalost pravidel žádoucího chování.

2) Metoda vysvětlování

Umožňuje objasňovat **podstatu mravního jednání**. Opírá se o logickou argumentaci (rozum), dokazování a vyvracení.

Cílem je hlubší **pochopení norem**, smyslu žádoucího chování, vytvoření morálních pojmů, zásad, morální teorie.

3) Metody vyvolávání a tlumení citů

Sugesce agitace

degravace

Substituce eliminace

sublimace

Sugesce

vyvoláváme nebo přenášíme citové
vzruchy a hodnotící postoje, rozum a
kritičnost, nemají funkci dominantní

Agitace

- získávání posluchače pro nějakou myšlenku především na základě citových pohnutek sympatií a antipatií

Eliminace

odstraňování z okolí edukantů
nežádoucí výchovné podněty

Substituce

nahrazování nevhodných podnětů
vhodnějšími (odvedení pozornosti)

Degravace

oslabování nežádoucích emocí např.
žertem, nezraňuje cit dítěte

Sublimace

převádění nižších pohnutek do sfér
kulturního uspokojení (převod
bojovnosti na sportovní zápolení,
touhu po moci na zdravou
ctižádostivost apod.)

4) Metoda přesvědčování

Nejužívanější metodou. Obracejí se především na sféru emotivní. Přesvědčovat je *nesnadnější než vysvětlovat.*

Cílem: metody je vzbudit city závaznosti, povinnosti a odpovědnosti vůči poznávaným mravním principům.

5) Metoda příkladu

Předvádí způsoby chování v podobě smyslově vnímatelném nebo alespoň konkrétně představitelné.

Cílem metody příkladu je upevnit, žádoucí chování vytvořením názorných a přitažlivých vzorů.

!!!! Nebezpečí opačného účinku!!!!

6) Metoda řešení morálních dilemat,

Jsou to stádia (etapy) morálního vývoje s respektováním zásad přiměřenosti věku a Individuálním zvláštnostem. Metoda řeší morální problematiku na souborech mikropříběhů a v diskusi se žáky se předložené problémy řeší.

7) Metoda režimu

Metoda umožňuje vypěstovat žádoucí návyky tím, že činnost podřizuje určité pravidelnosti, určitému řádu. Pravidelný, opakující sled činností vytváří systém podmíněných reflexů - dynamický stereotyp.

8) Metoda cvičení

Je podobně jako metoda režimu zaměřená na výchovu žádoucích činností. Výsledkem cvičení je zvyk, totiž potřeba jednat navyklým způsobem.

POZOR na izolovanou metodu cvičení - bezduchou drezúru až dril.

9) Metoda získávání

Projev očekávání - působí kladně na sebecit dítěte, které je potěšeno dobrým míněním o sobě

Slib a výstraha - nadměrné a nevhodné slibování vychovává sobce, prospěcháře. Odměnu pouze za mimořádné činnosti.

Soutěž - metoda nesmí vést k pěstování sobeckého individualizmu a nezdravé ctižádosti, nesmí ohrožovat solidaritu a přátelství mezi skupinami a jednotlivci

Závazek - podněcuje žádoucí aktivitu i. žáka. Není radno metodou plýtvat. Nesmí zevšednět. .

10) Metoda kontroly (dozor)

Povzbuzuje žádoucí způsoby chování, tlumí nežádoucí. Již pouze přítomnost pedagoga dětem připomíná, jak se mají chovat.

11) Metoda hodnocení (odměny a trestu)

Působí na emocionální sféru psychiky dětí. Schvalováním a odsuzováním (trestáním) edukátor orientuje žádoucí chování edukantů.

Př. J. J. Rousseau.

12) Metoda pověřování úkolem nebo funkcí

Učí se plnit pravidelně úkoly, rozhodovat, organizovat, volat druhé k odpovědnosti, řídit

13) Metoda utváření samospráv a spolupráce se samosprávou

Poskytnutí více náročnějších k samostatné činnosti.

CÍL MAVNÍ VÝCHOVY:

Je vést od morální
heteronomie (závislosti na
autoritách)
k morální autonomii (vlastní
kultivované svědomí).

HODNOTOVÁ STRÁNKA MRAVNÍ VÝCHOVY

Etický postoj - úsilí dát životu řád

Etické pojetí života - hierarchicky uspořádané hodnoty

Etická funkce - regulace duchovna vzhledem k životu

Etická hodnota - jev, který v daném okamžiku přispívá k
rozvoji života

Norma - je stabilizovaná etická hodnota

Morálka - soubor norem, které upravují vztahy mezi lidmi

Mravnost - praktická stránka jednání

Mravní výchova - speciální výchovná činnost

ZÁVĚR :

- každá metoda má ve výchovném procesu specifickou funkci
- žádnou metodu nelze preferovat na úkor druhých
 - volba metody je prubířským kamenem ped.mistrovství
 - není žádný zaručený "recept"
 - není univerzální nástroj
- táž účinná metoda u jednoho učitele může zcela selhat u jiného učitele

- záleží na mnohostranně podmíněné okamžité situaci**
- na věku a osobnosti žáka, učitele**
- na charakteru vzájemných vztahů žáka učitele**
- na mnoha interpersonálních vztazích**
- každá metoda má své zdůvodnění**
- každá metoda má svou techniku každá metoda má svou historii**

PEDAGOGICKÝCH HODNĚ ÚSPĚCH

